

مختارات من
الشعر العربي في الكويت
في القرن العشرين

اختارها وقدم لها
د. محمد مفاكو
ترجمها
د. أسعد دوراكوفيتش

الكويت
2010

POEZIJA KUVAJTA XX VIJEKA

Izbor i predgovor: Prof. Dr. Muhamed Mufaku
Prijevod s arapskog: Prof. Dr. Esad Duraković

مختارات من
الشعر العربي في الكويت
في القرن العشرين

POEZIJA KUVAJTA
XX VIJEKA

Izbor i predgovor: Prof. Dr. Muhamed Mufaku
Prijevod s arapskog: Prof. Dr. Esad Duraković

POEZIJA

KUVAJTA XX VIJEKA

Izbor i predgovor
Prof. Dr. Muhamed Mufaku

Prijevod s arapskog
Prof. Dr. Esad Duraković

KUVAJTA

2010

Prvo Izdanje

***Izdaje se povodom održavanju dvanaestu zasedanju
Fondaciji ALBABTINA.***

Zasedanje :

***HALILA MUTRANA i MEHMEDALIJA \ MAK DIZDARA
SARAJEVO - BOSNA i HERCEGOVINA***

19 - 21 okt. 2010

Sve prava je Cuvena

Tel: 22430514 – Fax: 22455039 (+965)

E-mail : kw@albabtainprize.org

UVOD...

Sretan je povod da Fondacija Abdulaziza Sauda al-Babtina za promociju pjesničkog stvaralaštva, u okviru izdanja za Dvanaestu manifestaciju (Manifestacija "Halil Mutran i Mehmedalija Mak Dizdar"), ponudi čitaocima, stručnjacima i onima koji žele pratiti poeziju i studije iz arapske književnosti knjigu "Izbor iz savremene arapske poezije Kuvajta" čije prvo izdanje je objavljeno 1982. godine. Pjesnike i njihove pjesme izabrao je za to izdanje dr. Muhamed Mufaku a na bosanski jezik ih je preveo dr. Esad Duraković. Angažirali smo ih za posebno izdanje od strane Fondacije za njenu

Dvanaestu manifestaciju, te je povećan je broj pjesnika u ovome izdanju na sedamnaest pjesnika iz Kuvajta, s ciljem da čitaoci i istraživači u Bosni i Hercegovini imaju potpuniji uvid u učešće pjesnika Kuvajta u savremenoj arapskoj poeziji, kao jedne od zemalja velike arapske domovine.

Izdavanje ove knjige je izraz učvršćivanja kulturalnih i intelektualnih veza između dva bratska naroda – arapskog i bosanskog – koje povezuju neraskidive veze predstavljene u toleranciji i njenim vrijednostima koje podržavaju nadanja i stremljenja naroda da zauzmu mjesto koje im pripada među nacijama, koje jačaju potpunu integraciju cjelokupnog čovječanstva u okrilju veličanstvene civilizacije u čijoj izgradnji svi participiramo – civilizacije koja počiva na prihvatanju i uvažavanju drugoga, koja je širila i još uvijek širi vrijednosti tolerancije, ljubavi, suglasja među svim ljudima, inspirirajući se riječima Svevišnjega: „Ljudi, stvorili smo vas od jednoga muškarca i jedne žene pa smo od vas načinili narode i plemena da biste se međusobno upoznawali; kod Allaha je najčasniji onaj ko je najbogobojasniji”.

Najzad, zahvaljujem profesoru dr. Muhamedu Mufakuu i profesoru dr. Esadu Durakoviću na izboru pjesnika i pjesama i na prijevodu ove knjige na bosanski jezik, te ukazujem na trud koji su uložili u njeno priređivanje. Nadam se da će uvaženi čitalac naći u ovoj knjizi koristi i zadovoljstva.

Abdul Aziz Saud al-Babtin

16. Ğbana 1431 ./28. jula 2010.

PREDGOVOR

I – ZEMLJA

Kuvajt je svoje ime stekao u relativno skoroj prošlosti. Taj naziv za ovu naftom bogatu zemlju nije postojao do prije dva-tri vijeka. Međutim, to ne znači da je riječ o nekom kasno otkrivenom „ostrvu“, već Kuvajt spada u red zemalja iz najranije historije. O tome govore i arheološka otkrića koja potvrđuju prisustvo ranog čovjeka u ovoj zemlji, jer je u iskopinama pronađeno kameno oruđe koje potiče od prije pedeset hiljada godina.

Geografski položaj je omogućio Kuvajtu da u najranijim vremenima bude most između Dalekog istoka i Evrope preko Sirije i Iraka, što je utjecalo da ova zemlja ima vrlo živu komunikaciju sa svijetom. Postoje podaci koji govore da je ostrvo Fajlaka, koje pripada Kuvajtu, još prije pet hiljada godina bilo trgovački centar sa Indijom. Iz tog perioda postoje tragovi raznih civilizacija u ovoj zemlji, posebno iz vremena Aleksandra Velikog. Iskopani su mnogobrojni spomenici i skulpture iz toga doba, među kojima se umjetničkom vrijednošću i očuvanošću ističe bista Aleksandra Velikog. Sve to na izvjestan način potvrđuje ranu povezanost Kuvajta s krajevima Balkana, koja se razvila u vrlo dugom periodu (od 223. godine prije naš ere sve do 31. godine naše ere). Nakon toga, arapska plemena postaju sve zapaženija, a pojavom islama u ovoj se zemlji razvila odlučujuća bitka između Arapa i Perzijanaca, koja je uzdrmala Perzijsko carstvo.

Osnivanjem arapsko-islamskog carstva, ova zemlja postaje njegov sastavni dio, što traje do početka evropskog kolonijalizma, kada se, zbog značajnog položaja Kuvajta, ponovo u XVI vijeku izdvaja. Iako je tada formalno ušla u sastav Osmanskoga carstva, ovoj zemlji je prijetila permanentna opasnost kolonizatorskih evropskih zemalja zainteresiranih za ovo područje. Početkom XVIII vijeka, zemlja postaje poznata u svijetu pod imenom Kuvajt. Tada su je nastanila nova plemena, među kojima i pleme poznato pod imenom al-Sabah a koje je zavládalo Kuvajtom i čija se vladavina proteže do današnjih dana. Krajem XIX vijeka, Kuvajt je izložen pritiscima raznih sila, što ugrožava njegovu egzistenciju. Tako je osmanlijska administracija zahtijevala punu vlast u ovoj zemlji, s jedne strane, a s druge strane su je saudijski fanatici nekoliko puta napadali da bi u njoj zaveli „svoju čvrstu vjeru“. U tim uslovima, tadašnji princ Kuvajta, Mubarak al-Sabah, bio je prinuđen da od Engleske zatraži zaštitu, te je s njom sklopio sporazum 1899. godine. Za njegove vladavine se, 1914. godine, po prvi put zavijorila kuvajtska zastava, a 1920. godine Kuvajt je odolio velikom oružanom napadu saudijskih fanatika. Poslije ovih događaja, Kuvajt je ostao pod zaštitom Engleske, koja je potrajala sve do 19. juna 1961. godine, kada je Kuvajt stekao punu nezavisnost.

II – DRUŠTVO

Ljudi su na prostoru današnjeg Kuvajta bili između dva različita svijeta – između pustinje i mora. Pošto pustinja nije ništa davala, stanovnici Kuvajta su svoju sudbinu vezali za more. Oni su mjesecima plovili morem, preživljavajući sve njegove užase i tragajući za bisernim školjkama. Vremenom je Kuvajt postao nadaleko čuven po bisernom nakitu, a njegovi stanovnici su bili na glasu kao izvrsni lovci na bisere i majstori za izradu nakita od bisera. Prema provjerenim podacima, Kuvajt je još 1833. godine imao veliku flotu od 1500 brodova koji su služili za lov na dragocjene biserne školjke. Iako se vremenom broj brodova smanjio, lov na biserne školjke je ostao glavni izvor života za stanovnike ove zemlje sve do otkrića nafte sredinom XX vijeka.

Život Kuvajćana je bio toliko vezan za more da se slobodno može reći kako je ono predstavljalo glavni izvor privrednog života, kao što je predstavljao osnovu i za stvaralaštvo stanovnika ove zemlje. Početkom ljeta, kada počinje sezona lova na biserne školjke, većina muškaraca je mnogobrojnim brodovima isplovljavala na otvoreno more. U tim prilikama masovno su ih ispraćale žene s djecom, uz suze i dugo mahanje ruku, jer su se njihovi muževi i očevi zadržavali najmanje četiri mjeseca na moru, kao i zbog neizvjesnosti njihovog povratka. Jednoga dana, oni su se vraćali u luku gdje ih s radošću dočekivale žene i djeca. Bio je otprilike poznat dan povratka, pa ako bi kojim slučajem lovci zakasnili, žene i djeca su ih čekali sa strepnjom, moleći se moru na razne načine da zla sudbina zaobiđe njihove bližnje. Muškarci su se vraćali s mora obično s ponekom žrtvom koja je ostajala na pučini. Poslije povratka lovaca na bisere, cijeli Kuvajt je kao jedna velika porodica proživljavao veliku radost, kao na kakvoj svetkovini. Međutim, ta radost nije trajala dugo, jer su se muškarci spremali da ponovo isplove na pučinu, ali ovog puta su odlazili u trgovinu i plovili su ka obalama Iraka i Indije.

Lov na biserne školjke ne može se odvijati individualno, već na kolektivni način. Za to su važni dobri kolektivni odnosi posade jer je na jednom brodu zajedno živjelo i radilo od šest do pedeset mornara, a ti odnosi su se zasnivali na tijesnoj saradnji, na solidarnosti. Takvi odnosi posade odražavali su se i na kuvajtsko društvo u cjelini. Stoga je Kuvajt simbolizirao jedan veliki brod u kome su se odvijali isti oni tradicionalni odnosi koji postoje na brodu za vrijeme lova na biserne školjke. Na taj način se mogu shvatiti i čvrsti porodični odnosi i povezanost u kuvajtskom društvu u kome je porodica povezana baš kao posada mornara na brodu, a glava porodice ima ulogu brodske kapetana, tako da njegova riječ predstavlja zakon za njegovu okolinu.

S druge strane, život tako usko vezan za more izvršio je vrlo veliki utjecaj na kuvajtsko stvaralaštvo, jer je vremenom o moru - o životu na moru i uz more - stvorena bogata tradicija pod nazivom Pjesme o moru. U tome se

išlo tako daleko da je svaki brod imao svoga pjevača (nahama) čiji je zadatak bio da lijepom pjesmom doprinese raspoloženju mornara za vrijeme duge plovidbe. Izlazak na more se toliko povezao sa ovim stvaralaštvom da postoje pjesme o svakom trenutku, bilo da su ih sačinili ljudi koji su ostali na obali, bilo mornari, odnosno od lovci na biserne školjke. Od ovih pjesama o moru do danas je sačuvano nekoliko stotina. One svjedoče o velikom utjecaju pomorskog života na duhovni život Kuvajćana.

Osim u stvaranju ovih pjesama, more je izvršilo veliki utjecaj na stvaralaštvo mnogobrojnih pjesnika, naročito onih koji su preživjeli strahote podivljalog mora. U njihovim pjesmama srećemo dirljive i ovjekovječene poetske slike koje podstiču svakog da osjeti opjevane trenutke te tegobne ljudske borbe s morem radi osiguranja nasušnog zalogaja. Od ovih pjesnika, dovoljno je spomenuti Muhameda al-Fajiza (1932.), koji se proslavio pjevajući o zloj sudbini kuvajtskih moreplovaca, odnosno lovaca na biserne školjke. U jednoj pjesmi, on osvjetljava tragediju siromašnih lovaca na biserne školjke koji svoje živote stavljaju na kocku da bi se domogli bisernih školjki čijim će se blagom okititi vratovi neznanih ljepotica u Parizu, Londonu, dok će se njihove žene obradovati tek ako im muževi stignu živi i zdravi. Pjesnik se u istoj pjesmi s gorčinom osvrće na to kako se jedan bogati „lopov“ poigrava, zajedno s ljepoticama Pariza i Londona, hljebom dvije hiljade lovaca na biserne školjke:

U doba kada življah u dubinama

Tragajući za biserima

Za ogrlice

Za grivne bogatim gospođama

U Indiji u Parizu u dalekim zemljama

...

A žena njegova bez grivne ga čeka

Bez ogrlice

Usamljena u blatnoj stračari

Sanjareći: vratit će se

S rijetkim biserom

Nasuprot moru, pustinja je igrala manju ulogu u životu Kuvajta. Kasnije, međutim, ona je dobila veći značaj od mora, jer je sredinom XX vijeka pod njenim pijeskom otkriveno more crnog zlata, i tada Kuvajt ulazi u svoj „period nafte“. U ovom periodu život u Kuvajtu se iz korijena mijenja zahvaljujući prihodima od nafte koji su se iz godine u godinu uvećavali. Od 1946. godine, kada je počeo izvoz nafte, njena proizvodnja se povećala za 150 puta, a prihodi i više od toga broja. Naglim razvojem, ova pustinjska zemlja je postala privlačnom ne samo za Kuvajćane, nego i za stanovnike svijeta općenito, pa se broj stanovnika sa 100 000 - koliko ih je bilo 1950. - popeo na 1,5 milion, od čega je samo 40% Kuvajćana.

Nagli porast životnog standarda, što predstavlja rijedak fenomen u svijetu, pretvorio je kuvajtsko društvo od onog što boluje od siromaštva u društvo koje boluje od bogatstva. Ovakav rast bogatstva doveo je do znatnih promjena u životu sredine, što je posve normalno ako se ima u vidu kratko vremensko razdoblje u kome je došlo do korjenitih promjena. Promjenama su uzdrmani stari društveni odnosi koji su bili jednostavniji i više su se oslanjali na kolektivitet. I pored toga, na snazi su ostali neki društveni okovi koji su komplicirali transformaciju kuvajtskoga društva. Ove kontradikcije izazvale su uznemirenje u redovima raznih društvenih slojeva, što se najbolje ogleda u poeziji.

III – POEZIJA

Pustinja je uvijek predstavljala širok prostor za poeziju. Poznato je da su u pustinji i o njoj nastale najljepše pjesme klasične arapske poezije, počevši od VI vijeka naovamo. O ljubavi i sklonosti Arapa prema poeziji postoji izreka: „Dovoljno je da otvori usta pa da poteku stihovi“. Arapska poezija je u ranijoj povijesti predstavljala jedinstvenu cjelinu koja se stvarala na velikom geografskom prostoru, usmjeravana uglavnom iz dviju metropola arapske kul-

ture: iz Damaska i Bagdada. Kasnije, političkom i geografskom podjelom i izolacijom ljudi, došlo je do razvoja raznih dijalekata u krilu arapskog jezika. Ova pojava je utjecala na nastanak poezije na tim dijalektima.

Tako se i kuvajtska poezija počela stvarati na dijalektu koji se govorio u tim krajevima. Ova poezija ima bogatu tradiciju, ali je nevolja u tome što je kuvajtski kritičari ne priznaju. Iako se i danas uveliko stvara u Kuvajtu, poezija na dijalektu je nepriznata i od samih kuvajtskih kritičara. Bogata ritmom i najtanahnijim osjećanjima koji odaju bilo života i tradiciju jednog naroda, kuvajtska poezija stvarana na dijalektu spominje se kod domaćih kritičara tek u XX vijeku, kada je počela da se stvara poezija na književnom arapskom jeziku.

U prvoj polovini XIX vijeka pjesnici su u Kuvajtu stvarali na svome dijalektu, i ta poezija je izražavala osjećanja i preokupacije u to doba malog i izoliranog kuvajtskog društva.

Godine 1843. u Kuvajtu se nastanjuje irački pjesnik Abduldželil al-Basri (1776.-1853.) koji se u tom području ubrzo proslavio. Iako je bio u godinama kada se pojavio u Kuvajtu, premda njegova poezija u tim godinama nije bila vrhunska, on je izvršio snažan utjecaj na tadašnje kuvajtske pjesnike i privolio ih je da stvaraju na književnom arapskom jeziku. On je okupio oko sebe prilično velik broj stvaralaca koji su do njega stvarali na kuvajtskom dijalektu, zainteresirao ih je da stvaraju na književnom arapskom jeziku. Od toga uskog kruga kuvajtskih stvaralaca okupljenih oko al-Basrija nastaje zaokret u kuvajtskoj poeziji koja se okreće književnom arapskom jeziku, pod utjecajem tradicionalističke poezije. U tom periodu razvoja kuvajtske poezije u drugoj polovini XIX vijeka istakli su se mnogi pjesnici. Ovo se naročito odnosi na dvojicu pjesnika koji u najboljem svjetlu odslikavaju taj trenutak razvoja kuvajtske poezije – Halid al-Adsani (umro 1898. godine) i Abdulah al-Farad (1836.-1901. godine). Značajno je istaći da su ova dva pjesnika nastavili da stvaraju na kuvajtskom dijalektu na kome su napisali većinu svojih pjesama,

ali su istovremeno ogledali se i u stvaralaštvu na književnom arapskom jeziku u duhu tradicionalističke poezije.

Ovom periodu kuvajtske poezije dao je pečat pjesnik Abduldželil al-Basri u pozitivnom, ali i u negativnom smislu. Naime, u svome dobu je smatran istaknutim pjesnikom i uziman je za primjer od strane drugih pjesnika - upravo u doba kada je arapska poezija patila od stagnacije i dekadencije i kada je pretvarala u poeziju svaki govor koji je sadržavao rimu i ritam, bez obzira na sadržaj. Ova vrsta poezije al-Basrija je uzimana za primjer, a pod njegovim utjecajem stvarali su mnogi sljedbenici. No, iako opterećen retorikom i siromašen osjećanjima, ova vrsta poezije, za one koji insistiraju na značaju književnog jezika, može imati samo historijski značaj. Izuzetak čini pjesnik Abdullah al-Feredž, koji nije uspio pretočiti veliko životno iskustvo u stihove na književnom arapskom jeziku onako kako je uspijevaao stvarajući ih na kuvajtskom dijalektu.

IV – NOVIJA POEZIJA

Kuvajt je u novije doba doživio svestran preobražaj na svim poljima, što je doprinijelo stvaranju nove poezije, posve različite od ranije.

U početku XX vijeka Kuvajt se spasio od učestalih napada saudijskih fanatika i stabilizirao je svoje postojanje nakon bitke kod al-Džahra (1920.). Sačuvana samostalnost odrazila se i na kuvajtsku kulturu, jer je Kuvajt ostao zemlja otvorena za spoljne kontakte i utjecaje, bilo da oni dolaze iz arapskog ili iz drugih dijelova svijeta. Poslije otklanjanja opasnosti od spoljnog neprijatelja, desile su se izuzetno velike promjene u kuvajtskom društvu, čime se ono počelo uzdizati na nivo zahtjeva vremena. Nakon dugog perioda mračnjaštva, u Kuvajtu se 1912. godine otvara prva, a odmah iza toga, 1920., i druga škola. Zatim slijedi, 1936. godine, i osnivanje Prosvjetnog odbora. Osim naglog razvoja prosvjete i otvaranja škole - pošto u zemlji i nije bilo

visokih škola – otpočelo je slanje velikog broja kuvajtskih studenata u razne arapske centre na studije. Otvaranje Kuvajta prema svijetu intenzivirano je 1934. godine osnivanjem Nacionalne biblioteke i pojavom štampe, a to je odigralo značajnu ulogu u povezivanju Kuvajta sa svijetom. Al-Kuvajt je časopis čiji se prvi broj pojavio 1928. godine.

Kultura u Kuvajtu je doživjela buran razvoj pedesetih godina XX vijeka, kada počinje tzv. naftni periodu ove male i bogate zemlje i kada se od zemlje u mračnjaštvu pretvara u jednu od najutjecajnijih metropola arapske kulture. Takav nagli zaokret omogućila je najezda arapskih intelektualaca: pjesnika, književnih kritičara, esejista, filozofa i pisaca, koji su doprinijeli da se stvori bogata stvaralačka atmosfera. Na to je utjecao nagli razvoj štampe, naročito časopisa za kulturu koji su nicali kao pečurke poslije kiše, što je vodilo podizanju mostova za spajanje sa svjetskom kulturom. Na osnovu svih tih promjena, Kuvajt postaje jedan od centara svijeta i metropola svjetske kulture.

Međutim, taj nagli razvoj može se okarakterizirati kao jednostran. Kontradikcija se ogleda u tome što tako nagli razvoj superstrukture, odnosno kulture, nije bio usklađen s razvojem društvenih odnosa. To je uzrokovalo nastajanje vidnog odstojanja između društvenih odnosa, koji zavise od nekih unutrašnjih stega i razvoja svijesti, koja je sebe pronalazila u suprotstavljanju takvim društvenim odnosima. Pod utjecajem ovih uslova, kuvajtska poezija XX vijeka, tačnije u njegovim tridesetim godinama, razvijala se u suprotnosti s tim društvenim odnosima, što je poeziju obogatilo izvjesnim romantičarskim duhom koji u njoj preovlađuje, ali koji nije prirodan tok nekog osnovnog pravca kao u evropskoj poeziji, nego se može više smatrati odjekom tih nasilnih promjena - kada su stvaraoci ugledali sebe na očitom odstojanju od društvene sredine. Kao posljedica stvaranja romantičarskog duha, u kuvajtskoj poeziji javljaju se i njome ovladavaju takve osobenosti kao što su uznemirenost, sumnjičavost, dosada, izgubljenost, revolt, nesigurnost, nezadovoljstvo, strahovanje od budućnosti i dr.

Ova struja počinje se izražavati u kuvajtskoj poeziji sa pjesnikom Fahdom al-Askarom (1913.-1951.) koji se može smatrati tipičnim primjerom u transformiranju svih ranije spomenutih kontradiktornih promjena u pesimistički obojenu poeziju. On je, kao i njegovi vršnjaci, završio novoosnovanu školu al-Muharakiju u kojoj je došao do izražaja njegov pjesnički talent, a iz škole je izašao kao potpuni vjernik. Jedan posve drugi svijet otkrio je kada je počeo žudno čitati časopise i knjige koje su tada stizale u Kuvajt iz razvijenih arapskih sredina. Otkrivanje toga novog svijeta duboko ga je potreslo i navelo ga da pređe na drugu stranu – od vjernika postaje ateist. Na prvim koracima u tome svom novootkrivenom svijetu sukobljava se sa društvom, tačnije sa društvenim stegama koje su bile u sučeljavanju sa svijetom što ga je otkrio; u trenutku kada je želio da se oženi iz ljubavi, to mu ne uspijeva zato što nije bio u stanju da podnese velike materijalne troškove koji su od njega tom prilikom zahtijevani, prema važećim tradicionalnim normama. Prvo sučeljavanje sa društvenim stegama ispunilo ga je revoltom te je svojim ponašanjem i poezijom počeo da ih izruguje, apelirajući za ljubav, vino i slobodan život. Ovako otvoreno suprotstavljanje važećim društvenim normama toliko je potreslo njegovu okolinu da je pjesnik bio prinuđen napustiti i porodicu. Tako se našao u strogoj izolaciji u koju su ga strpali čak i članovi njegove porodice te ljudi iz šire zajednice kojima je postao trn u oku. Ubrzo se razbolio i umro je u jadnom stanju. Okolina ga je oštro kaznila i poslije njegove smrti tako malo ga u posmrtnoj povorci na groblje nije ispratio nijedan Kuvajćanin, čak niko iz njegove uže porodice.

O tome svom brunom životu ostavio je zanimljivu poeziju u kojoj se ogleda proboj ovog romantičnog duha u novu kuvajtsku poeziju:

Nigdje na zemlji ne nalazim mira

Ni u oblacima

Tuđinac sam u ovome svijetu

Sjetan i u izmaglici

Pijan sam a vino ne pijem

**Zato me slušajte:
Prijatelji kada umrem grob mi ne kopajte
S tugom u pustinji
Grob mi iskopajte na morskoj obali
Možda će mi talasi mladost oplakivati**

Kako se vidi iz navedenih stihova, osjećanje usamljenosti uznemirava pjesnika. On se užasava i posmrtno usamljenosti (neće da ga sahrane u pustinji), pa traži utjehu koja se sastoji u tome što će mu vječno prebivalište biti na obali, gdje će mu mladost oplakivati morski vali.

Ovaj duh uznemirenosti i revolta bit će očigledan, ali još dublje u poeziji Ahmeda al-Udvanija (1923.). Ta nota u poeziji pjesnika prisutna je od njegovog formiranja. On je bio jedan od prvih koji su van Kuvajta nastavili studije na visokim školama. Na studijama u Kairu proveo je punih deset godina (1939.-1949.), u vrijeme kada je prijestonica Egipta vrila od novih filozofskih i literarnih struja. Nakon posrednog kontakta s novim i progresivnim (prvi pjesnik al-Askar je novi svijet otkrio preko časopisa i knjiga), kuvajtska se poezija, preko pjesnika al-Udvanija, s tim svijetom susreće i neposredno, jer se on s njim saživio. Poslije povratka u Kuvajt, ponovo se sreo sa starim svijetom, koji je zatekao u istom stanju, ni za jotu promijenjenim od njegova odlaska na studije. Obogaćen novim saznanjima koja su oplemenila mladog pjesnika, on zapada u još žešći sukob sa nazadnjaštvom i mrakom. Za njega je to svijet mrtvih u kome pokojnici vladaju živima, ili kako kaže u pjesmi Grad mrtvih:

**Ne plaši se onoga što vidiš
U gradu si mrtvih
Na skladištu pokrova i leševa
Pticama je zabranjeno pjevanje
I smijeh djece
Zabranjen je**

U ovoj novoj poeziji, u kojoj se izražava izgubljenost, nailazimo i na Opokušaje pjesnika da na neki način pronađu izlaz iz nepodnošljivog stanja u

kome se nalaze. Ta potraga za sobom vodi ih u raznim smjerovima, pa i u misticizam, što se najbolje vidi u poeziji H. S. al-Zejda (1927.). Međutim, njihovo traganje ne vodi uvijek u luku spasa, nego se katkad vrti u začaranom krugu:

**Jer moje oči više ne vide
Obnevidjele su u sumnjama
Ali put će se ponovo ukazati
Opet
Vidim samo ono što je izopačeno
Iznutra i spolja**

Osobenost ovoga romantičarskog duha ispoljava se u nezadovoljstvu pjesnika da se mire sa svojom sredinom. U slučaju pjesnika M. al-Fajiza (1939.), to je izraženo na specifičan način - vraćanjem u prošlost. U njegovom opusu se oživljava prošlost; ogorčena borba Kuvajćana za opstanak, za hljeb koji zarađuju po nemilosrdnim morima. Ovakav povratak prošlosti, odnosno moru, izražava bunt pjesnika prema kopnu, odnosno prema gradu i životu u njemu kakav se sada živi:

**Mora su milostivija od zemlje
Neplodne
Kojom se miris ne širi
Na kojoj vinova loza ne raste
I kada se oblaci nagomilaju
I nebo kada kišu sruči
Ona ostaje kao škrtu ruku što rijetko dariva**

Na posebno izražajan način provijava romantičarski duh kroz poeziju pjesnika Alija al-Sabtija (1935.). U njegovom slučaju, uznemirenost koja se graniči s revoltom; ona je začeta još od njegova povratka u Kuvajt i ponovnog susreta sa starim. Pjesnik se u svoju zemlju vraća pun nade, u iluziji da će se sresti s novim i boljim svijetom, u najmanju ruku sa svijetom koji pristaje da se uzdigne na nivo onoga koji je upoznao dok je izbivao iz Kuvajta. Međutim, uzbuđenje izbija u najvećem zamahu kada pjesnik otkriva da se njegov stari svijet još više zatvara, umjesto da se otvara prema novom i progresivnom:

**Vraćam se k vama
Poslije dvadeset godina
Ali sada vidim
Dijeli nas hiljadu godina
Kao da se tami klanjate**

Ista uznemirenost poslije povratka iz „drugog svijeta“ prisutna je i u pjesmama pjesnika R. al-Filija koji je dugo vremena studirao u Sjedinjenim Američkim Državama. U njegovom slučaju, razumije se, udaljenost između dva svijeta (Kuvajt – SAD) još je veća, pa je samim tim i uznemirenost pjesnika dublja.

S druge strane, u novijoj kuvajtskoj poeziji uznemirenost izvire iz moderniziranja starog svijeta. U ovom slučaju, uznemirenost je razumljiva, jer ta modernizacija ne zadire u ono što je suštinsko, nego samo u ono što je formalno. Takav nespokoj jasno se ogleda u poeziji H. Al-Vukijjana, koji je također proveo izvjesno vrijeme školujući se na visokoškolskim ustanovama izvan Kuvajta. U jednoj od svojih pjesama on nudi dirljivu poetsku sliku o beduinu koji je postao agent, dakle o čovjeku koji je odjednom iz pustinje prešao u jedan organ „modernoga svijeta“, u jedan svijet u kome je izgubio svoje biće toliko da ni sam ne zna gdje se nalazi:

**U mjestu gdje živiš neko zna tvoju moć
A ovdje si kao sjena kao zid
Ne razumiješ o čemu pričamo
Ne znaš
Jesi li na svadbi ili na opijelu**

Nespokoj, razočaranost i izgubljenost beduina u gradu na još impresivniji način izražena je u poeziji S. al-Fulejjiha (1950.) koji je i sam beduin i još uvijek insistira da živi u pustinji, iako radi u prijestonici. Time, kako kaže, želi se spasiti od gradske zagađenosti da bi sačuvao čistotu pustinje. U njegovoj poeziji zatičemo duh beduina koji se sreće sa svijetom iz grada koji ga užasava. U gradu on otkriva jedan drugi svijet, naopak:

**U ovo prevrtljivo doba
U bajonete izrasta klasje
U koplja izrasta vitko granje
U štitove glatka lica
I ruže postaju bombe.**

Spomenute osobenosti zatičemo u novijoj kuvajtskoj poeziji od početka sedamdesetih godina, kada kuvajtsko društvo zalazi u novu fazu u kojoj su se društveni odnosi materijalizirali na osnovu naglog bogaćenja. Sada se, osim ponekog pjesnika koji se uključio u ove nove odnose, udaljenost između pjesnika i društvene sredine smanjuje. Većina pjesnika u ovom periodu zauzima rukovodeća mjesta u kulturi; u stvaralaštvu nekih pjesnika nekadašnji nemir i revolt se ublažuju, dok je kod nekih još uvijek prisutan.

V – SAVREMENA POEZIJA

Osamdesete godine smatraju se zbog višeg razloga najplodnijim periodom u savremenoj poeziji Kuvajta. U tome periodu, naime, Kuvajt je dostigao vrhunac u ekonomskom, socijalnom i kulturalnom razvoju, tako da je Kuvajt postao neka vrsta kulturnog svjetionika ne samo u zemljama Zaljeva već i u arapskom svijetu općenito, budući da su, primjera radi, njegovi časopisi al-Arabi, Alam al-fikr i dr., te edicije Svijet spoznaje, Svjetsko pozorište i td., zatim simpoziji za kulturu koji su privlačili učesnike iz mnoštva zemalja doprinijeli tome da su kuvajtski pjesnici bili u stalnom kontaktu i su-djelovanju sa svojim kolegama iz arapskog svijeta, ali i iz svijeta općenito.

U ovome periodu su neki kuvajtski pjesnici su se snažno afirmirali u arapskom svijetu, a neki i šire – kao što je pjesnikinja Suad al-Sabah koja je postala najplodnija kuvajtska pjesnikinja (dvanaest pjesničkih zbirki), najzastupljenija u arapskom svijetu i najviše prevedena na strane jezike (engleski, francuski, kineski i dr.). Moguće je kazati kako za takvu popularnost pjes-

nikinje al-Sabah postoje barem dva razloga. Prvi razlog je taj što ona snažno izražava duh arapskog nacionalizma, tačnije – arapska nadanja u oslobođenje i jedinstvo te preobražaj u regionalnu silu. Stoga se ona ne ustručava da neke svoje pjesme posveti arapskim liderima koji su oličavali ta nadanja, poput Gamala Nasera i Sadama Huseina. Drugi razlog je u njenoj odvažnosti da izrazi sebe kao arapsku ženu koja sanja o ljubavi i oslobođenju, koja se buni protiv muške dominacije u arapskom društvu:

Ako već ne mogu piti kahvu s tobom

Zašto onda otkrivaš kafane?

Ako već ne mogu skitati

S tobom bez cilja

Zašto onda pronalaziš ulice?

Ako se već ne mogu zagrcnuti

Imenom tvojim bez straha

Čemu onda jezici?

Ako već ne mogu kriknuti: „Volim te“

Kakva mi je korist od usta?

Osamdesete godine također karakterizira jača afirmacija kuvajtskih pjesnikinja. Istina, o pjesnikinjama je moguće govoriti i prije ovoga perioda, s pojavljivanjem Hazne Bursali (rođena 1946.), koja je objavila prvu pjesničku zbirku među kuvajtskim pjesnikinjama godine 1976., pod naslovom Majsko cvijeće, ali u navedenom periodu javljaju se pjesnikinje bogatog životnog i umjetničkog iskustva budući da je većina njih imala priliku da se obrazuje u Evropi (Suad al-Sabah, Nedžma Idris i dr.) te da se vrate u Kuvajt s novim pjesničkim dahom. Nedžma Idris je, primjera radi, završila studij književnosti i primijenjene umjetnosti te se i u njenoj poeziji javljaju nove slike:

Škropi se bjelina moga papira

Tvojim vodenim bojama

Tvojim sjenkama

I svjetlom tvojim

Te odijevam se lukom duginih boja

Šalom
I koračam iznad prijestolja umjetnosti
Probijam table od lovora
Svojim bosim nogama

Ovaj plodni period u razvoju kuvajtske poezije okončao se iznenada, tragičnim zbivanjima – agresijom iračke armije na Kuvajt i njegovom okupacijom u avgustu 1990. godine, uz ubistva i razaranja samog bića Kuvajta pripojenog Iraku. Bio je to strašan potres za pjesnike, naročito za one koji su se proslavili arapskom nacionalnom samosviješću (Ahmed al-Sakkaf, Suad al-Sabah, Halifa al-Vukijjan i dr.) a koji su podržali Irak u ratu sa Iranom tokom 1980.-1988. godine, jer su sada bili zatečeni iračkom okupacijom njihove domovine, zajedno sa svim što ta okupacija prati – ubistva, zatočenja, ponižavanja, razaranja i pljačka domovine na njihove oči. Tako pjesnikinja al-Sabah piše o tome kako ju je rat promijenio:

Koliko me je rat promijenio prijatelju
Koliko mi je narav promijenio
I moje ženstvo je promijenio
I sve po mojoj nutrini razbacao
Tako da dijalog nije moguć
Ni krik nije moguć
Niti je ludilo moguće
Te smo nas dvoje u bocu plača zatočeni

U jednako teškoj situaciji su bili književnici koji su nosili stijeg panarabizma u Kuvajtu jer se nisu mogli suočiti ni sam zbunjujućim pitanjima koja su im postavljala djeca o onome što se zbilo.

Stoga pjesniku al-Vukijjanu, koga kćer zapitkuje o tekućim zbivanjima, ne preostaje ništa drugo nego da se okrene moru – koje Kuvajćanima znači veoma mnogo – da bi iz njega crpio postojanost:

Ponekad pogled obaram
Lice okrećem put mora

**Glava mi teška
Ovdje moj predak počiva
Kome je more pojelo ostatke tijela
Za preduga puta
Moj otac je tamo
Ajkula mu udove pokidala
Kada je njegova ruka htjela izvući hljeba
Između zuba morskog čudovišta
Pa je vječnost darovao svojim gladnim potomcima.**

Prirodno je da neprihvatanje okupacije i dizanje otpora prate šehidi i zatočenici, te se u kuvajtskoj poeziji pojavio novi motiv – motiv šehida koji je ostao u kuvajtskoj poeziji do kraja XX vijeka. Tako pjesnikinja Gunajma Zajd al-Harb u Pjesmi šehidu izražava kako ne smatra da je šehid umro već da, naprotiv, njegova krv vraća život Kuvajtu:

**Bude li noću pohodio moj um poput želja
I bude li nestajao u zavjesama večeri
Nemoj kazati himeri
Niti snovima: Umro je
Jer u mirisu crvene kaplje život se rađa**

Veliki šok koji je izazvala iračka okupacija u dušama svih Kuvajćana – kulturnih poslenika ali i drugih – savremena poezija Kuvajta je nakon oslobođenja u februaru 1991. godine doveo je do izražavanja jedne nove atmosfere, nepoznate prije 1990. godine, tačnije – izražavana je do kraja XX vijeka atmosfera tuge i muka, nesigurnosti i nemira u odnosu na budućnost. Tu atmosferu sjajno je izrazila pjesnikinja Džanna al-Kurajni u pjesmi Blizanci:

**Dva univerzuma iz tuđine
Stigoše nam zajedno
Iz uskipjela mira
Iz praska munja
Dva univerzuma pobune
Osamljenosti žudnje nesreće**

**Što šumi u venama -
Ja i moja sjenka-bliznakinja
Što nemirom se zove**

Moguće je reći kako se s dolaskom nove generacije – generacije Našmi Muhanne – zapaža izlazak iz toga mučnog stanja koje je morilo kuvajtske pjesnike, te orijentiranje na teme humanizma u svjetskim razmjerama. Tako u pjesmi Ciganin, koga pjesnik sreće na nekom svom putovanju, Muhanna daje prekrasnu sliku Cigana kojima se bavi svjetska književnost:

**Raščupane kose
Sa srebrenim grivnama
S tamnim prstenjem
Sa sedefima što grudi prekrivaju
S hamajlijama što tajne svoje ne odaju
Hodi drumovima
Ne bi li ulovio sunce u njegovoj postelji
I donio ga zgasloga u mreži svojih snova.**

VI – UMJESTO ZAKLJUČKA

Godine 1982. pojavio se prvi pokušaj predstavljanja kuvajtske poezije u tadašnjoj Jugoslaviji, pod naslovom Savremena poezija Kuvajta, u izboru Muhameda Mufakua i u prijevodu Esada Durakovića. Taj izbor obuhvatio je deset pjesnika: F. al-Askar, A. al-Udvani, H. al-Zajd, M. al-Fajiz, A. al-Sabti, H. al-Vukijjan, R. al-Fili, A. al-Utajbi, J. al-Subaji, S. al-Fulajjih. Međutim, s obzirom na velike promjene koje su se zbile u Kuvajtu tokom posljednjih tridesetak godina, ovaj izbor koji je sada pred čitaocem treba da potpunije predstavi poeziju Kuvajta u toku XX vijeka – sa svim njenim generacijama i tokovima.

Kao i svi izbori iz poezije, tako ni ovaj ne obuhvaća sve pjesnike Kuvajta, odnosno sve pjesničke zbirke objavljene u Kuvajtu, već je njegov cilj da

predstavi pjesničke glasove koji zastupaju različite generacije i iskustva, pri čemu ne negira vrijednost i drugih pjesnika kojih nema u ovome izboru.

Preostaje mi na kraju da izrazim naročitu zahvalnost pjesnicima koji su me ljubazno primili i dali mi svu podršku radi valjanosti ovoga izbora; posebno tu pamtim Ahmeda al-Udvanija, Halida S. al-Zajda, Halifu al-Vukijjana. Izražavam zadovoljstvo što je ova knjiga realizirana zajedno sa prijateljem života, Esadom Durakovićem, te što ona svjedoči o kontinuiranoj saradnji tokom 35 godina. Također zahvaljujem Fondaciji „al-Babtin“ što je omogućila izdavanje ovoga novog izbora u Sarajevu.

Muhamed Mufaku
februara 2010 .26

FAHD AL-ASKAR

Novi Gospod

*Za siromaha nemoj ni pitati -
On se uvijek brine i tuguje,
Nad sudbinom svojom jadikuje
A te jadikovke mi i ne slušamo;
Ni srce niti ruka bogatuna
Ne znaju za milost ni za dobročinstva -
On se gordi u sjajnome ruhu
Naviknut na bijedu i nesreću
Izobilje je Gospodnje i klanjamo se Njemu
Ili za zlato nudimo
Svoja načela i ličnosti.
...*

Ruža u močvari

*Domovino, može li slavuj kao ja živjeti
Gdje zmije šište i žabe krekeću,
U sredini u kojoj me progone
Samo zato što sam bijednike,
Što se ne pokoravam vlasti?
Moja sudbina bila bi drukčija*

*Da sam kao mrtvac koji ne osjeća -
O, čuda li za dušu kada ruže procvjetaju
U močvari. u blatu!*

...

*Domovino, pravo činim a ti me izgoniš,
Čiti prava skitnica i razvratnika;
Kada bih imao bubanj i sviralu
Ne bi me progonila.
Ovo je moja kazna, domovino
Grješan sam što se ne klanjam tvojim jarcima,
Što se u kuću zatvaram poput Sakra nesretno;⁽¹⁾
Ne bih se zatvarao u drukčijoj domovini
Ali ću u ovoj do kraja živjeti
I zato ću bez ispraćaja u smrt otići.⁽²⁾*

Vama vaša vjera meni moja

*Domovino, grješe su mi misli
Zbog sinova tvojih;
Prijatelja nemam među njima -
O, da mi je prijatelja,
Nado izgubljena,
Srce nesretno i nužno!
Igrali su oko mene
Radosni zbog moga tugovanja,
Nepravdu mi i zlo činili
Morili me
Pa sam ih se odrekao
Ali oni meni mira ne dade
Već me mnogi od njih*

(1) *Sakr al-Ħayb (1896.-1963.) je kuvajtski pjesnik, savremenik al-Askara. Trpio je zbog svojih ideja - fanatici su mu prijetili i smrću, te se izolirao u svojoj kući.*

(2) *Pjesnik predviđa svoju sudbinu, jer kada je umro nijedan Kuvajćanin nije bio na njegovoj sahrani, čak ni članovi porodice; sahranjen je kao tuđin u vlastitoj domovini.*

Progoni
Čudakom me neki proglasiše
Drugi me ludakom nazva
A neki
I poročnim i ludim -
O, kakvih li ljudi!
Obožavali bi me kada bih zlata imao
Ili kada bih se prodavao
Na bazaru licemjerja
Imali bi za me poštovanja;
Kada bih tamjan palio u dvorcima
Proglasili bi me za dobroga.
Odlazite, ljudi - vama vađa vjera
Meni moja vjera!
...

Pakao bijednih

Mi smo u vremenu u kome žive
Samo moćni i surovi.
Težak rat su drukčijima objavili,
Težak rat su sebi objavili:
Zemlja drhti, nebo je u praćuni,
Na sve strane sotone,
More mračno i surovo -
Nigdje spokoja.
Plin i mine i smrt vrebaju posvuda
Avioni progone s neba,
Od ovoga pakla niko se neće spasiti -
Ni dojenčad, ni majke, ni mladi, ni stari.
Svuda samo čelik vidim,
Oganj pakleni i dim
A u paklu gore samo slabi.
Ali - avaj - i gore može biti!

Iskopajte mi mezar na obali mora

*Život nije praznik, prijatelji, već je procesija;
Ako hoćete, napunite čaše, mene ostavite
Rujno vino pijte
Meni gorko piće ostavite
Prijatelji mladosti, pustite me
Ovakav sam, nema svrhe koriti me -
Na zemlji nigdje ne nalazim mira
Ni u oblacima;
Tuđinac sam u svijetu ovome
Sjetan i sred izmaglice
Pijan sam i vino ne pijem
Zato me slušajte:
Prijatelji, kada umrem mezar mi ne kopajte
Sa tugom sred pustinje
Na morskoj obali mezar mi iskopajte
Možda talasi nad mladošću mojom plakat će
U stijenje me pokopajte -
Možda će moj strah i pobuna smiriti se!
O, morske hridi!
Ako mi kraj mezara prođu prijatelji
Recite im da sam sada bez briga
Bez bola i nevolja
Protiv mene su jer mi mladost bija^a naslada
I o tome sam pjevao u pjesmama
Jer pjesnik sam stvoren rad pjevanja
Ne rad učenja u džamiji Kur'ana.*

AHMED AL-SAKKAF

Zakletva

*Molim da te Bog zaštiti od zla svakoga
Jer ova ljepota tvoja za te je opasna*

*Kad pogledam te smetenost me obuzima
I sve druge slike nestanu mi u mislima*

*Pa velim: Šta bijaše od tih atributa
Sunca i mjeseca što nas dovode do bezumlja*

*Jer ti si, zaklinjem se usnulima
Najljepša što vidjela je ljudska zajednica*

*I ti si, zaklinjem se uzbibalima
Ispunjenje srca i ispunjenje pogleda*

*Jer ti si, zaklinjem se nemirnima
Sa prsima svojim mermerno-zanosnima*

*Više od samoga Dženneta zamamnoga
Slada od čuvanog Vrela rajskoga*

*Molim se Bogu za te protiv oka svakoga
I na rukama tvojim je molitva najveća*

*Jer ova ljepota tvoja zanosna
Silna je i u njoj je sudbina*

*Odvraćanje moje strah je od stradanja
A bezbožnik je ko okrene se od lica tvoga*

*Ali ma kako bilo za mene samoga
Neka i tvog okretanja očekivanoga*

*I onoga neka što je milo zlobnicima
Što katkad kazuju na večernjim sijelima*

*Meni je dovoljna zbog tebe radost moja
Patnja u strasti i noćna bdijenja*

*I too što si baš ti najveća himera moja
Moja melodija, lira i struna moja*

Rejma

*Ukazuje se kao gazela zanosna
Blista kao najljepša kreacija*

*Zanosna poput mjeseca punoga
Raskošna i obilja neizmjernoga*

*Ona je zdanje Boga mojega
Kao želja sama želji predanoga*

*Kad joj priđoh ona meni kaza:
Od mene ti pripada svaka pohvala*

*Uzvratih joj: Polahko, Rejma
Okani se toga prijekora*

*Nakon što si moju ljubav odbila
Leđa si grješnikova ugledala*

*Ljubavlju svojom budi mi milosrdna
I postvari mi ljepotu mojih snova*

*Grieh je grehota stasa tvoga
Slasti crta lica zanosnoga*

*U prijestup je samo prijestup oka
Kojim činiš od mene ranjenika*

*Evo, mami zavodljivost tvoja
I osmijeh tvoj približava*

*Nestalo je mog strpljenja velikoga
I Allaha pozivam za svjedoka svoga*

*Da postao sam poput očajnika
Da okolišanje nema smisla nikakvoga*

☆☆☆☆

*Ona se osmjehnu sva zavodljiva
Te se tijelo moje potresa i povija*

*Dok ona smirujući me odgovara
Riječima kao što je najljepša melodija*

*Pa mi veli: Ti si ljubav moja
I zato mi budi sigurna zaloga*

*I čuvaj se oka dušmanskoga
Jer biće tvoje dio je bića mojega*

☆☆☆☆

*Shvatih da je to ljubav golema
Te da živim sred luga rajskoga*

*I rekoh: Ptico, kako nam se život smilova
Stoga pjevaj iz sveg glasa svojega*

Jesi li drugu našao

*Zbog odlaska tvoga srce mi krv proljeva
I put si mi pretvorio u karu trnja*

*Ostavio me kao zalog mojim bolima
Obuzetu vlastitim jadima*

*Raskinuo bez ikakva grijeha moga
Prema tebi i bez ikakva prijestupa*

*Zar si zaboravio kada si mi doo
U um mi kročio i u moja osjećanja*

*Kada si se oblijevao suzama
o love i ponekad se domognu plijena*

*I ljubav sveta bila ti je zakletva
Da ćeš živjeti uz mene dovijeka*

*Ako si drugu nao budi bez straha
Ljubuj i neka te ne brine blizina moja*

*Jer ukor sprječava snaga ponosa
I neću ti uputiti svoga prigovora*

*Živjet ću daleko i zgasloga plamena
Gazeći ljubav svoju vlastitim nogama*

*Jer bude li u srcu čežnja se javljala
Da te sretne, odreć ću se srca svoga*

AHMED AL-UDVANI

Ogledalo

*Gledao sam u ogledalo
Da bih sebe vidio
Ali nisam sebe ugledao -
Pojavi se nekoliko odraza
Lijepih
Ali nisu moji.*

*Gledao sam u ogledalo
Da bih sebe vidio
Pa mi se u glavi zavrtjelo.*

*Prijatelji
U sebi ogledala imate
Pažljivo u njih motrite
Bez strepnje
I meni recite
□a vam ogledala vele
O svjetovima tajne.*

*Prijatelji
K sebi se vratite
U svoje duše pažljivo se zagledajte -
U njihovim odrazima možda će
Moj odraz pojaviti se
Jer, prijatelji, i vi ste
Poput mene.*

Mislimo kao kokoši

(I)

Mislimo kao kokoši
Pod okriljem vladara,
Što se slobodno kreću
U kokošinjcu milionera;
Jaja nose po potrebi,
Pilići im pitomi
Smjerno zoblju zrnevlje poniženja
I kraj svoj vide
U mirnom klanju nožem.

(II)

Mislimo kao kokoši
Jaja nose po potrebi,
Nekad daju pero otrovno
Nekada daju idola
Nekada su kao sokolovi
Ali njima se hrane siromasi.

Naše doba

Izumiru naš dani
Kao muhe u paukovoj mreži
Izumiru naš dani
Raspadaju se u kloaku vremena
Naš dani
Crvlji zalogaji
...

Postavih grobaru pitanje:
"Tvoje bogatstvo u čemu je?"
On reče: "Ja pohranjujem vjekove!"
"Buni li se neko?", pitam dalje,
"Protiv usuda svoga koji neumitan je?"
On mi reče: "Od toga nema ništa
Jer njegova zemlja u njegovo doba
Ima svećenike i vojnike.
"A ti ko si?", zapita me
Odgovorio sam: "Ja sam zaloga
U riznicama prošlosti".
Rekao je: "Onda imaš mrtvačke pokrove,
Umri kada hoćeš - ja sam evo ovdje
Upućujem svakoga ko zalutao je
Sred grobnice."

Optimisti

Tražimo nadu još uvijek
Dok noć smjenjuje
Ružna zora
Koju oči ne mogu gledati
A zoru noć smjenjuje
I zvijezde joj liče
Na prileve
Što lice neba nakaze.
Tražimo nadu još uvijek
A grobovi se vide
Oko kojih mrtvi tiskaju se
U prizoru ježivome
Svijet naputaju zbog dosade

*I vjekovima na groblju gomilaju se
Da bi bili hrana za crve.
Tražimo nadu još uvijek
Dok smetljišta đubre mijese
Usrdno ga slažu na tanjire
Da mami duša
Da se naslađuju njime
A mi
Još uvijek
Nadu tražimo.*

Prije nego nebeski potok presahne

*Cijedi iz zraka vodu
Cijedi iz zraka vodu
I nebeskim vinom napoj žedne.
Cijedi -
Bunari su im zagađeni
Neprijatelj ih zagadi...
Zato iz zraka čistu vodu cijedi
Da duše osvježi
Sa mnom cijedi
Iz zraka vodu cijedi
Iz zraka sa mnom vodu cijedi
Da ne umremo žedni
Ja i ti i nama slični
Jer to žele naši neprijatelji -
Onima što neće njihove otrove da piju
Da se pokore i u blatu iščeznu
Zato iz zraka sa mnom vodu cijedi
Sa mnom iz zraka vodu cijedi
Usadi je u našu zemlju*

*Jer voda raste nalik bilju
Ako joj brižna ruka daje njegu
Što u čovjeka ima vjeru;
Cijedi sa mnom iz zraka vodu
Prije usahnuća nebeskome potoku.*

Osmjehni se

*Osmjehni se
Osmjehni se
Muhe oduvijek zuje
Otkako su stvorene
Zato osmjehni se
Ako čuješ strašno zujanje
Na vjetru zvijezdama i oblacima
Osmjehni se
Kada se slijepim miševima raskrili tama
Kao plavi prostranstvima
I svjetlost progoni
Osmjehni se
Jer slijepi miševi nestati će sutra
Ta zora je na kapijama
Osmjehni se
Živimo u doba ironije
Osmjehni se ako vidiš hroma čovjeka
Kako igra na pozornici slijepih
Dok mu nijemi i gluhi pjevaju
I svuda oko njega su nakaze
Kao mu sviraju na bubnjeve i lutnje
Osmjehni se čili vremena
Osmjehni se
Dok takvo vrijeme ne svrši se
A onda se srdi
I lomi
Sve rugobe što život nakaze.*

Grad mrtvih

Prijatelju

Zbog onoga što vidiš ne osjećaj zebnju:

U gradu si gdje život usahnu,

Grad mrtvih se zove

Grad gdje pokoj počiva i obzorje mu tama zakriva

U njemu nigdje pokreta nema

Zrak u njemu se zamrznu

Sve se izobličilo,

Čak i riječ

kao srča pada

Sa usana.

Prijatelju

Zbog onoga što vidiš ne osjećaj zebnju.

Reći ću ti šta drugi pričaju

O ovome gradu

O mrtvačkome gradu

Kazuju:

Ulice mu od kamena

Do njih ne dopire svjetlost iz zraka

Na njima caruje tama

Beskonačna

Možda će putnici ugledati na ulicama

Siluate

Preplavne i nakazne

O kojima se ispredaju priče

Priče dugačke.

Prijatelju

Zbog onoga što vidiš ne osjećaj zebnju.

U mrtvome si gradu

Pokrova i leževa skladištu;

Pticama je zabranjeno pjevanje

Životu cvjetanje

*Djeci smijanje
Zabranjeno je
Pa im na usnama zamire
Da bi zajedno s gradom upokojili se.
Prijatelju
Pokoј mjeṡanima ne remeti
Osmijehom suzom riječju
Nego ṡti
Jer si u gradu mrtvih.
Teṡo nama prijatelju
Kada bi mrtvi znali
Da na zemlji ima živih!
Prijatelju
Hoćeš li poći iz grada mrtvih
Jer nam je ovdje ostati
Grieh koji se ne može oprostiti
Protiv Boga koji svijet stvori.
Dvije mogućnosti imamo:
Da iz sebe život istrgnemo
I u okovima ostanemo
Ili da se pobunimo
Da rat mrtvima objavimo
Da ga izgubimo
Jer brojniji hrabrost pobjeđuju
Ali će u oba slučaja
Mrtvi nas oteti
Živima.*

MUHAMED AL-FAJIZ

Podne u pustinji

*Ja to nisam vidio
Ali još se sjećam vatre na našem ognjištu
U našem starome domu
I priče slijepoga oca
O životu i ratovima
O našem ratovanju protiv osvajača.
Zemlja je ovdje neplodna
I vukovi se plaše njenoga podneva
Ali kraljevi Turci i Nijemci
Oni to govore u ime civilizacije
I zaštitite
Pravdaju pohodne na ovu zemlju
Nasrću na nas flotama
Vojskom slijede jedra ronioca
Da ga potope
Da ga pogube.
Ronioče
Čuvaj se morske pučine!
More poput zemlje pripada moćnima
I biseri koje vadimo za ljepotice
A nama je nesreća dovoljna...
Moj slijepi otac počinje
Plakati i kašljati
Dim mu nagriza oči u staroj kući*

*Dok pitamo mi:
Oče, šta si vidio?
Zašto plačeš?
On i dalje kaoje
Rida
Veli: Bili smo moćni
Kao pijesak protiv očiju
Kao smrt...
Ja nisam vidio
Ali moj slijepi otac
U naom starom domu kaza mi tako
Zatim pitam: Osim pijeska, šta ima u našoj zemlji?
Otac mi odgovori:
Nokti su zato da nešto kidaju.
Ko nosi oružje vječno za žrtvama traga
A zemlja dariva muževne ljude.
Gledaj!
Razgoliti otac oslabjele grudi
I vidjeh ožiljke kao oči mrtvaca
Kao jesenje lišće
Na nemoćnim grudima.
Otac ih pipa kao stare tragove
Prstima umjesto očima
Prepoznaje tužne datume
U svakoj rani
A rane su ponos muoaraca
Kao tetoviranje ljepoticama.
O, zavičaju podneva i pijeska!
Smrt i bolest
Milostiviji su od morskih pirata
I uzvisuju se tvoji vrhovi
Dok sve ide ka smrti
Osim zvijezda
Osim Sunca Mjeseca i Velikog zida.*

O, vatro naša ognjila
U starome domu
Tvoja toplina još mi je u venama
Kao tragovi rana
Na grudima moga slijepoga oca.

Novi Sindabad

Mora su milostivija od zemlje
Neplodne
Kojom miris ne širi se
Na kojoj vinova loza ne raste.
Kada se oblaci nagomilaju
I nebo kada sruči kišu
Ona ostaje kao škrti ruka što rijetko dariva.
Zemljo požara i otrova
More je milostivije od tvojih obala
Jedra su mi viša od čempresa;
O, more tvoja so mi je slađa od gradskoga grožđa!
Vjetrovi napnite mi jedra, lađu ponesite
Da svijet opet priča o Sindabadu:
Ko je Sindabad?
Kakve li razlike između mašte ludaka i titana
Što kuda hoće ploviti morima
Svojim užadima
Svojim jedrima
Svojom željom nadnaravnom
Rukom čije plave vene na zvijezde liče!
Zemljo, jamo nevolja
Oduvijek ličiš na trudnicu
U kojoj je plod uginuo,
Nema čarolije i nema istine koja te može izvesti

*Iz doba Kainova
Crvi ti žito napadaju, zemljo tmine
Petrolejka ti treperi nalik očima
Koje ne drijemaju
Već obzorje gledaju
Za obalama tragaju
A oluja bjesni i gasi je
I al-Huham⁽¹⁾ razliježe se:
"Svjetlost svijetla
Iz plamsaja njenih očiju..."
Glad i bolest na tužnoj zemlji
Ribe u moru čekaju da potone lađa -
Smrt u dubinama bolja je od vječnosti
U svijetu gdje ima mjesta za čakale i majmune
A nema za mene.
Dokle živ budem mora će mi biti utočište
Ili parče zemlje
Kada umrem.
O, soli morska
Uskoro ćeš me postati
I dan će poput njenih očiju bljesnuti -
Savite jedra
Prijatelji usidrite lađu na obali...
Evo opet na lađi al-Hulu ⁽²⁾ pjevamo
O sjetnom ljetnjem putovanju
Evo nas opet smo u gradu
A otplovit ćemo kada zimska kiša padne.
Do viđenja.*

(1) *Stara mornarska pjesma u Kuvajćana. Prim. prev.*

(2) *Stara mornarska pjesma u Kuvajćana. Prim. prev.*

Na zemlji glad na moru vjetar

- Odlomak -

*Pod svjetlošću zvijezda
Noću putovasmo preko inih mora
U doba kada življah u dubinama
Tragajući za biserima
Za ogrlice
Za grivne bogatim gospođama
U Indiji u Parizu u dalekim zemljama
U vrijeme kada bijah bez grada
Bez nježnosti ruke prijateljičine
Već samo sa užadima i jedrima
Sa izranjavanjem prstima
Sa neznanim, sa vjetrovima.
Gladne ribe u mračnim dubinama
Progone me iz svoga čudesnoga svijeta
U moj strašan i surovi svijet.
O more o grobnico
O čudesni svijete!
Napu~~ta~~am zemnost surovu
Sa duhom sjetnoga mornara
Što vječno pjeva obalama.
Dok djeca čekaju da se vrati iz netraga
On se vraća s putovanja
Da opet ode moru, opet putovanju*

*Da živi boreći se s glađu.
Glad na zemlji
Na morima vjetrovi vjerolomni
A žena njegova bez grivne ga čeka
Bez ogrlice
Usamljena u blatnoj stračari
Sanjareći: vratit će se
Sa biserom rijetkim.*

Život u pričama

*Nашe su najslađe noći mjesecom obasjane
Kada zvijezde trepere
Kao svetkovine u osvijetljenoj pilji
Kada nebo
Na moru slika svijet
Što svjetlošću i vodom omamljuje
Čupa nas iz korijenja i nosi visinama
Nimfama i rajevima
O lijepom životu imam priče
Iz Hiljadu i jedne noći
Od Šeharzade i njenih opojnih noći
Iz noći djevojaka što sanjare
Da piju vodu sa zvjezdane pučine
Kao ona što pjeva zvjezdama
Pa se u vatru i kišu pretvara
Jer život je prepun čarolija
U njemu čarobnice gospodare prepunim kućama
A mi sanjamo palače
S velikim galerijama
Koje je Šherzada opisala*

*U Hiljadu i jednoj noći
Sanjamo
Dok nam se crvi u stomaku hrane
Na ognjištu kotla nema
Morske ribe poslije objeda drijemaju
A družina na lađi
Priča o trpezama u palačama.*

Ko će kupiti sva mora za oči Tibine

*Imam vina
Imam miomirise
Imam tamjan indijski
Trgovci i kraljevi iz Mekke
Imam ogrlice i grivne za robinje i gospođe.
Ko će kupiti radosti mornara što se vraća...
U očima joj sunce zgaslo
I svjetlost u domu
U kome ima samo
Hasuru i svjetiljku poput slijepčevih vjeđa.
Zašto zemlja cvjeta
Kad su u njoj kosti mrtvih?
Gdje je moja draga -
Umrula je Tiba...
Ko će kupiti sve bisere
Ko će kupiti sva mora
Za oči Tibine?
O dane, oči su ti zgasle u njenim očima!
Ta gdje je svjetlost
Iz njenih očiju
Gdje su rasute pletenice*

*I bjelina razdjeljka kao zraka zvijezde
U sutonu mojih sjetnih dana?
Gdje su radosti susreta
Gdje su pletenice kao noć rasute
Kao karanfili
Gdje je njen osmijeh sjetni
Kada se gradu vraćam s mora
Pa mi radost njenih očiju umor istapa?
Gdje su susreti na□-
O, slasti nenadnih susreta -
Kad suze poteku s raspjevanom radošću:
"Naši mili u grad se vratiše..."
O, da su mi vjeđe jedra za lađu!*

Eho iščezlih stvari

(I)

*Pjesnik je zapisivao
Gospođo
Ono □ je vjetar pjevao
Slikao je ono □ je tama klesala
Pratila ga jata ptica što su se vraćala
Iz tuđina.
Pjesnik bijaše počelo govora
I odjek iščezlim stvarima.*

(II)

*Kada ljudi preplavi□ trgove
Pjesnik im je pjevao
Pripovijedao
O onome □ je vjetar sricao
Dok pogreb ptice u očima mu je svjetlucaao*

*I zrak kao ekseri
Pluća mu ranjavao
Dok ne dođe stoljeće dvadeseto
I drugi čovjek dok ne dođe.
Zašto se onda gospođo
Mijenjaju strasti pjesnika?*

(III)

*Prve riječi
Bijahu pjesma koju Davud je pjevao
A još uvijek eho prve pjesme
Tone u srce zemlje.*

(IV)

*Evo, taj pjesnik, gospođo
Obilazi zakovane kapije gradova
Pogođenih nesrećama.
Nema više svoga mecene
Nema više sablje
Ni oklopa nema više.*

(V)

*Sada puži između dva vremena
Krvolipta između dva vremena
Postao je voda
Postao je vatra
Postao je nešto između toga.
Ko nogom udara pjesnika
U njemu će naći dva srca.*

ABDULAZIZ SAUD AL-BABTIN

Sjeti me se

*Sjeti me se kad god srce strasno zaželi
I uspomena na me kad obzorjem počne kružiti
Uvijek kad daljina srce iznuri
Kada mjesec moj iščezne u pomrčini
Sjeti me se
Sjeti me se kad se oblaci ukažu
Na nebu mome i ptica na njemu objavi pjesmu
Da bi tajno besjedila ponad zvijezda svome prijatelju
Silno uzbuđena ljubavlju te pjevajući himnu
Sjeti me se
Sjeti me se kad god lahor istočni zapiri
I u pohodu njegovu noćnome moj duh leti
Skrovi tma gdje ljubav moja i mladost boravi
Ono što smo željeli tu smo i dobili
Sjeti me se
Sjeti me se kad god ptica zapjeva
Ridajući i oplakujuć dragog kog je izgubila
I uvijek kada ružu dotakne rosa
U zoru sanjiva dana tko osvit svoj sniva
Sjeti me se
Sjeti me se kad god ruža se otvori
U lugu u kome sva ljepota postoji
Kad miris njen krišom prolazi nadahnjujući*

Mjesto koje nas sjedinjuje s večeri
 Sjeti me se
 Sjeti me se kad god dođe proljeće
 Rasipajući posvuda mirise što ih nosi cvijeće
 Otkrivajući dušu nedužnu kao što je dojenče
 Pjevajući zanosne pjesme nebeske
 Sjeti me se
 Sjeti me se kad god zapjeva razdragani
 Kada muku svoju glasom izbaci čovjek sjetni
 Jecanje lire kad srce rascvili
 Te počne plakati čim se on tužno oglasi
 Sjeti me se
 Sjeti me se kada god se kata-ptica uzbudi
 Ispunjavajući glasom i ridanjem horizont vascijeli
 Svemirom prolazeći i hod ubrzavajući
 Dok traga za onim što pjeva o svojoj ljubavi
 Sjeti me se
 Sjeti me se kada god prodi zora
 I zaljubljeni ne kuću blagodat sna
 I noć kada zadrijema dok se spušta
 I tvoja duću klekne da bi me ljubavlju napajala
 Sjeti me se
 Sjeti me se kada god život nasilan bude
 I godine kako budu promicale
 I mladost moja nakon cvata možda vehne
 U stradanju mome između ljubavi i sjete
 Sjeti me se
 Sjeti me se kad god bude sama
 I srce silno zaljubljeno dok davi daljina
 I dok te u samoći iznuruje žudnja
 Hajde da suze ispijamo poput vina
 Sjeti me se
 Sjeti me se, živote moj, teško oboljela
 U strasti za tobom, s jutra i večer dok pada

*Kad god jutro svane ili kad zadrijema
U mojim besanim noćima svjetiljka nebesna
Sjeti me se
Sjeti me se kad god tajna molitva besjedi
I srce bolnik postane ~~to~~ nada se tebi
I moje pjesme u svemiru su melodija ~~to~~ se gubi
I srce moje, živote moj, za te će se žrtvovati
Sjeti me se
Sjeti me se jer su prostranstva života se zatvorila
I smještamo se među grobnim pokrovima
Sjeti se da se okončalo jedno doba
Ali će se njemu naše duše vratiti iznova
Sjeti me se*

Simboli ljubavi

*Sunce pitajte da li je vidjelo ljubav poput moje
Otkako je zasjalo, ili ljubavnika što je poput mene živio
Što živio je na vrelima ljubavi napajajući se
~~to~~ znamenjem ljubavi na svakom odmoru ~~tu~~ je postao
Kome ljubav srce puni te on raspjeva se
Himnama životu, pjevajući kao dijete kakvo
Jer mu s visova života njegova pada strast poput kiše
Te se po svim dolinama cvijeće raširilo
Životu sam darovao mirise obilne
Te je sve oko mene miomirisom natopio
Daljine, ljubav moju čuvaju daljine
Možda moja duša il možda ja bih je uvećao
Strasno ljubim ljepotu u prirodi Selme
Pa je moje srce i moj razum ljepotu zavolio
Te sam se vjernošću odjenuo, i čak sam živio je
I godine sam pobijedio. Ne, nisam se zamorio
Nijedno srce neće sve voljeti kao srce moje*

*Il ljubiti sve kao ~~ja~~ je moje srce ljubilo
O, sunce, ako sam volio sve ljude
To je zato, sunce, ~~ja~~ sam dragu ljubovao
Sunce pitajte! Ono dragog ne vidje
Otkako je zasjalo, ili ljubavnika što je poput mene živio*

ALI AL-SABTI

Naše doba

*Mučno je ovo naše doba -
Gospodara svoga niko ne poznaje
I pas se od keruše okreće
Državnim ordenjem lopov kiti se
Vladar ne poznaje one oko sebe.*

*Je li ovo kraj ljudskoga roda, Gospode
Ili možda doći će
Pokoljenje da iskupi grijehe
Pokoljenja evnuha?*

Uprkos tjeskobnosti

*Da se sagnem, od mene žele
A ni predak mi se saginjao nije
Dvije hiljade godina ranije
Evo, vjeran sam ostao
Uprkos tjeskobnosti!
Vama va^{ma} vjera a meni vjera srca moga
Iz koje to pećine ste izašli k nama
U ovo proketo doba?
Ni ja ni vrelo dragoga Kuvajta pokorit se nećemo*